

AYLIK COĞRAFYA

KEŞİF DERGİSİ

ATLAS

SAYI: 384 - TEMMUZ - AĞUSTOS 2025

FİYATI: 180.00 TL (KKTC FİYATI 216.00 TL)

NO: 2025/07

MADAGASKAR Yabancı dünya

LEMUR KRALLIĞI

Bilinen 113 lemur türünün tamamı yalnızca Madagaskar'da yaşıyor. Bu canlılar, adanın milyonlarca yıl süren coğrafi izolasyonunun en çarpıcı sonucu.

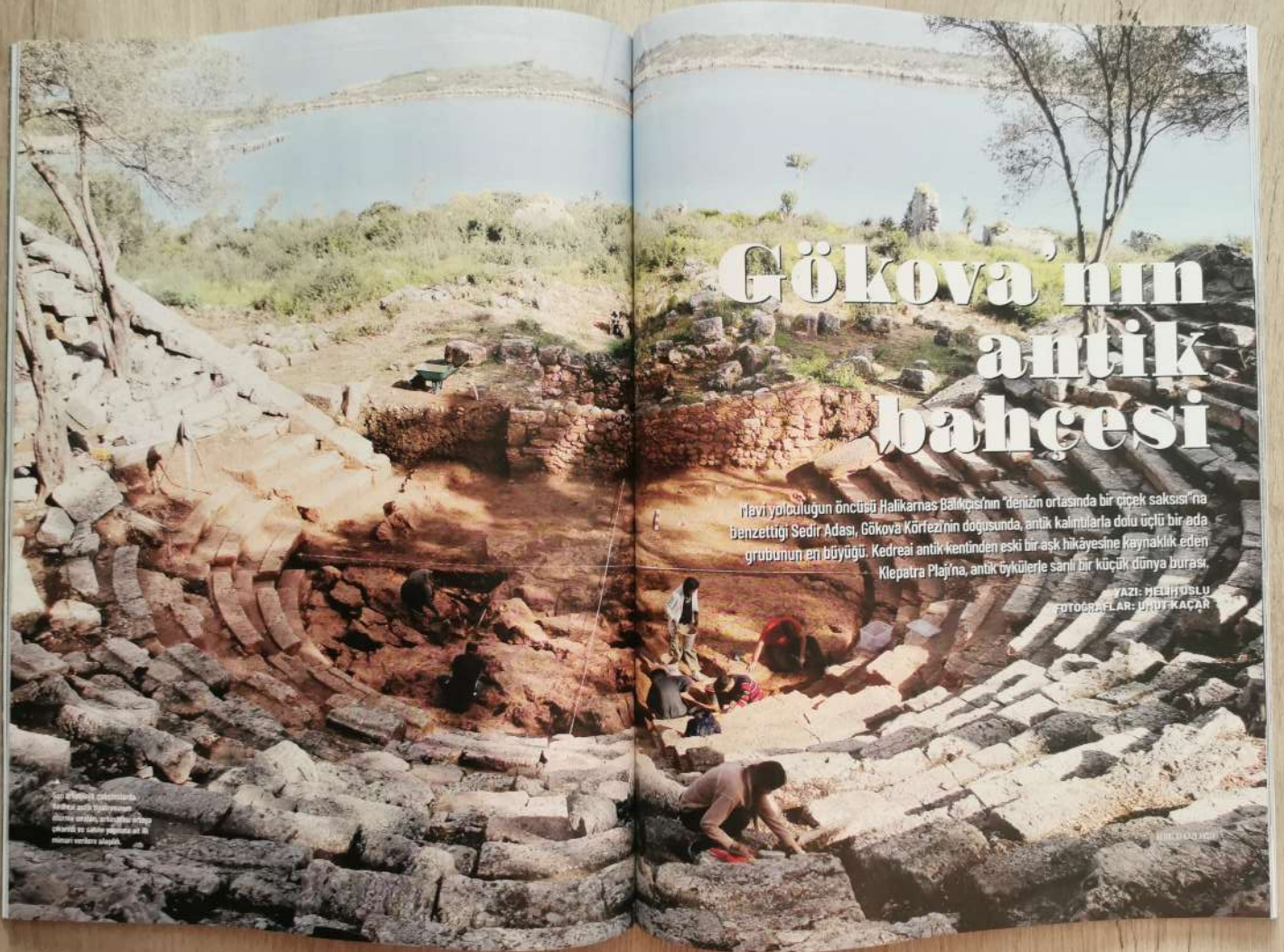
SEÇEK YAĞLI GÜREŞLERİ
YUNANİSTAN'DA
ER MEYDANI

ŞAH KARTAL
GÖRKEMLİ UÇUŞ

PEYKLER, ULAKLAR, ÇINGIRAKLI TATARLAR | GİYİM TARİHİ: VATIKAN MUHAFIZLARI

Atlas'ın
iç sayfaları
% 100
geri dönüştürülmüş
kağıda basıldı.

Gökova'nın antik bahçesi

Marı yolculuğun öncüsü Halikarnas Balıkcısı'nın "denizin ortasında bir çiçek saksısı"na benzettiği Sedir Adası, Gökova Körfezi'nin doğusunda, antik kalıntılarla dolu uçlu bir ada grubunun en büyüğü. Kedreai antik kentinden eski bir aşk hikâyesine kaynaklık eden Kleopatra Plajı'na, antik öykülerle sarı bir küçük dünya burası.

YAZI: MELİH USLU
FOTOĞRAFLAR: Umut KACAR

Gökova Antik Bahçesi'nde
antik kalıntıların yanı sıra
deniz kenarında, antika ve el sanatları
satışları ve kahve molası için de
mükemmel bir yer.

1000000000

S

edir Adası'nda eski bir Akdeniz hikâyesine, sâhilîk etmek üzere bir grup okademesen, arkeolog, gazeteci, yazar ve ressamla Sedir Adası'na doğru yola çıkıyoruz. Birazdan Kedrai antik kentinin tıyatronuna geçecek, taş sızalardaki kendiliğinden biniş yerinin açıklarının altına yerleşecek ve Marmaris Kültür ve Sanat Derneği Oda Müzisi Toplanışını dinleyeceğiz. Ama öncelikle elbette adayı tanımalı.

Sedir Adası'ndan Ula'ya bağlı ancak adaya en yakın yerleşim Marmaris bağlı Çamlı köyü. Marmaris ilçe merkezine yaklaşık 20 kilometre uzaklıktaki köy, Sedir Adası'na göden teknelerin hareket noktası. Gözaltı bir vesailin arasında kıvrılarak iskelelere vardığımızda, Gökova denizi bir nazar boncuğu gibi önümüzde seriliyor. Burası ilk bakışta bir göl gibi ama değil; herhangî bir deniz de değil, sıradan bir körfez de. Bölgenin kıyılarını "mavi yolculuk" geleneğinin dağıldığı yer. Çevre Şikâri Kabaşgöçü veya daha bilindik adıyla Yalılarmas Bulcağı'nın altıyapı arası. Peki deniz ve yerli sanatçı arkadaşlarıyla birlikte 1946 yılında Gökova Körfezi, Sedir Adası ve çevresinde küçük bulcağı ve süngüci tekneleriyle balıkçıların köylü yollarının költür tarihini de önemli bir yeri var. Bu düşün hareketi. ●●●

▲ Bu yönde "mavi yolculuk" kervanları doğduğu Gökova Körfezi'nde yer alan Sedir Adası, günümüzde sızma banyosu çok sayıda tekne tarafından ziyaret ediliyor.

Mavi yolculuk, bir düşün hareketi olarak ardında şülden denemeye, resimden heykele dek pek çok eser bırakarak güçlü bir bellek yarattı.

▲ Muğla'nın Marmaris ilçesi sızılarında bulunan Sedir Adası, Türkiye'nin karpazları yer alıyor.

ardında şirden denemeye, resimden heykelle de-
pek çok eser bırakarak güçlü bir bellek yazdı.

İşte o dönemin çarpıcı izlerinden biri, Sedit
Adası'nda, Kleopatra Plajı'nın hemen yanında bu-
lunuyor. El Anıtı, şu isimlerin el izlerini taşıyan bir
kaya parçası: Mina Urgan, Azra Erhat, Bedri Rah-
mi Eyüboğlu, Şadi Çalık ve Şadan Gökovalı. Doğa,
çizgi ve insan yararına dayanılamayacak temsili edini
anıt, el izleri ile geleceğe bir mesaj gönderiyor.
Gökova'ya yolu düşenler bilir; gökyüzünü denize,
denizi oya yansıtan körfezin 80 kilometrelik ki-
yımındaki koylar gezmekle, görmekle bitmez. Kim
bilir belki de Balıkcı bilir sayılarını. Öyleyse ona
bırakalım sözü... "Gökova'da denizle kıyılar, bir-
birlerine iyice sarılıp tango yaparmış gibi bir sağa
bir sola oynuyorlar. Bakarsanız, mavi Aripel'in
(Ege Denizi) ortasında minnacık bir ada... Üstün-
de ağaçlar... Sanırsınız ki denizin ortasına bir çiçek
saklımış kumsal."

GÖKYÜZÜ MAVİ KALDI

Eskiden bu körfize "Kerme" denirmiş. Antikçağ-
da seramikleriyle ünlü Kerasos kentinden kalma
bir isim. Ama ben Gökova'dan daha çok yakışan
bir isim düşünüyorum bu cennete. Yazar Kemal
ile Göküzü Mavi Kaldı kitabını kaleme alan Sabahattin
Eyüboğlu'nun dediği gibi, "Gökova öyle bir
yerdir ki burada bir tepenin ardından birdenbire
çıkveren deniz, bütün hayal cennetlerinden daha
güzel, bütün yeniliklerden daha şaşırtıcıdır."

Sertleri gümüş balıklar, sürüler halinde adeta su-
yun üzerinde sekeke oynayarak selam veriyor bize.
Bu denizin, suşmanın sırtına ermiş sahiplerinin,
yani balıkların dili olsa bize neler anlattı ki kim bi-
ler? "Yeter ki Gökova'lar ölmesin! Ağaçlar, bulutlar
bize kalın" der miydi mesela? Bu bir hayal ebihte
ama ben yine de balıkların bilge olmasına inanır,
Andrey Platonov'un *Çevrege* romanında geçen
"Balıklar düşünmez çünkü onlar her şeyi bilir" söz-
rünü pek severim.

Bu arada Uluslararası Doğayı Koruma Birliği ta-
rafından Önemli Köpekbalığı Alanı (ISIRAS) seçilen
Boncuk Koyu'na da çok yakın bir noktadayız. Burası
ya üremek için gelen kum köpekbalıkları (Carchar-
hinus plumbeus), dünyadaki en büyük kırsal köpek
balığı türlerinden biri. Boyları 1.5 metre civarında
olan bu zarif ve ürkek tür, 30 yılı aşkın zaman süre-
syle uzun ömürlü canlılar arasında sayılıyor. Uzun
ömürlü olmalarına rağmen av, düşük doğurganlık
oranları ve insan faaliyetlerinden kaynaklı baskılar-
dan dolayı hassas türler arasında sınıflandırılıyor.

Sabahattin Eyüboğlu, Gökova Körfezi'ni berrak suları için "Bütün hayal cennetlerinden
daha güzel, bütün yeniliklerden daha şaşırtıcı" deniyor.

El Anıtı'nda "Mavi yalınca" kaverini taşıyan isimlerin el izleri buluyoruz.

**Kleopatra Plajı'nın yuvarlak
kumları, nadir görülen jeolojik
süreçlerin sonucunda oluştu.**

AKDENİZ RUHU

Tekeme yavaş yavaş Sedit Adası'na yaklaşıpken
Sener Kaptan, "Buralarda yelkenlilerin güverteleri
diger teknelere göre daha büyük olur" diyor. Belki
de o kalana sığmaz Akdeniz ruhu rahatça dmlenin
dişindedir. Bu öyle bir ruh ki güneşle, denizle, yeşille,
rüyaların insanı sarhoş eder gerçekten de. Taşbükü
cuklunun hemen karşısında yer alan Sedit Ada-
sına adım atarken heyecanlıyım. Daha önce pek
çok kez ziyaret etme fırsatı bulup günbatımlarının
gizliliğine hayran olduğum adaya tanışmamın
üzlerinden tam 25 yıl geçmi. Adanın antik harikası
Kedra'nın zeytin ağaçlarının gölgesine sığınmış
teatronuna ilk gördüğimde, "Bir gün burada bir
konser izleme şansım olur mu?" diye düşünmü-
şüm. Meğer o gün, bugünmiş.

Adaya çıktıktan sonra ahşap platformu takip
ederek önce ören yeri girişine ulaşılır. Turni-
keleri geçtikten sonra adanın içlerine uzanan yol
dogruca meşhur Kleopatra Plajı'na çıkıyor. Ağaçla-
rın, makilğin ve kayaların sarmaladığı küçücük bir
yerhik bu... Altın sarısı kumlar, berrak ve davet-

kir denizle buluşuyor. Hemen karşıda, efsanevi bir
duvar gibi yükselen Keras Dağları'nın muhteşem
koyunları...

Bu küçük plaj o kadar ünlü ki yazın her gün on-
larca tekne, motor ya da yat adaya onun için geliyor.
Buraya "Kleopatra Plajı" denilmesinin nedeni ise
nğırdan ağza yayılan bir söylentiye dayanıyor. Ri-
vayete göre Mısır Kraliçesi Kleopatra, sevgili Ro-
malı General Marcus Antonius ile burada buluştu-
muş. Bunun nedeni de kumların oluşturan mineral
rengini kum tanelerinin kısalığının sağlığına iyi
gelmesi ve onu güzelleştirmeymiş. Kleopatra'nın
teni bu kumları değmiş midir bilinmez ama adalar,
koylar, hatta şehirler efsanelerle güzel değil mi?

Kleopatra Plajı'nın önemi ve kumlarının nedeni
korunma altına alındığına gelince... Kumsalın dış
yüzeyi, pürüzsüz, çapı 2 milimetreden altıda (ağırlık
olarak 1 milimetre civarında), küremi-yuvar-
lak şekilli, inci gibi pürüzsüz, yalınca "sıslı" olarak
adlandırılan tanelerle oluşuyor. Bu tanelerlerin
oluşması için uygun su derinliği, calkantılı deniz ta-
bani, yeterli kalıyım karbonat doygunluğu ***

Deniz kıyısındaki
Kleopatra Plajı,
Gökova'nın en
güzel sahillerinden.
Küremi-yuvarlak
peşli, inci
gibi pürüzsüz
tanelerle oluşan
kumsal, göze bir
harika. Nüfus
az olan bu bölgede
konaklamak da
iyi bir deneyim.

•• Gökova'da denizle kıyılar, birbirlerine
iyice sarılıp tango yaparmış
gibi bir sağa bir sola oynamışlar.

— HALDUN ALKAN BALIKÇISI ••

gibi özet koşulların bu arada olman gerekiyor. Bu
ucak renkli, yuvartacak kumların oluşumu, nadir
görülen jeolojik süreçlerle gerçekleşiyor ve ortaya
çıkması aylar sürüyor. Bu özet
niteliklerinden dolayı sadece yerli
ve yabancı turistlerin değil, araştı-
macıların da ilgisini çeken kumsal,
bilimsel yayınların yanı sıra belge-
sellere de konu oluyor. Sabahattin
Fiyüboğlu'nun deyişimle "mitolojik
bir böceğin yumurtaları"na benzeyen
bu kum taneceklerinin korun-
masına büyük çaba harcandığını,
adadan çıkarılmasının yasak oldu-
ğunu da hatırlatalım.

**EFSA NE AŞIKLARIN
ADASI**

Sedir Adası'nda denizin ve
kumsalın güzelliğine doymak
mümkün değil ama burası da sa-
dece plajdan ibaret değil. Antik
adı Kedresi olan adanın genişliği,
800 metreden biraz fazla. İlk ba-
kıya oldukça küçük görünen ada,
çevresindeki minik adacıkların ve
ana karadaki bazı antik yapı top-
luluklarının merkezi konumunda. Yapılan araştı-
rmalar, Kedresi yerinin yüzyıllar boyunca kesintisiz
ikân edildiğini, tiyatro, şehir surları ve tapınak
çeşitliliği barındırdığını ortaya koyuyor. Ada, farklı
kültürel katmanlara sahip olduğundan keşfedilecek
çok çeşitli arkeolojik kalıntılar barındırıyor. Antik
yerleşim, adanın dogo tarafındaki küçük ve yuvar-
lak bir tepe üzerinde yoğunlaşıyor. Kenin tiyatrosu,
kutsal alanları, konutları, limanı ve diğer pek
çok önemli sivil ve dinsel yapı, surlarla çevrili bu
alan üzerinde dağılmış gösteriyor.

Kleopatra Plajı'nın hemen arkasında bulunan
büdeden sağa devam edip adanın içlerine ilerli-
yorum. Levhaları takip ederek ulaştığım Apollon
Kutsal Alanı, yerleşim merkezine yakın bir nok-
tada bulunuyor. Sedir Adası'nın antik çağda nasıl
ve neden bu kadar önemli olduğunu, çevresinde
gelen olaylarla ne tür bağlantılar taşıdığını •••

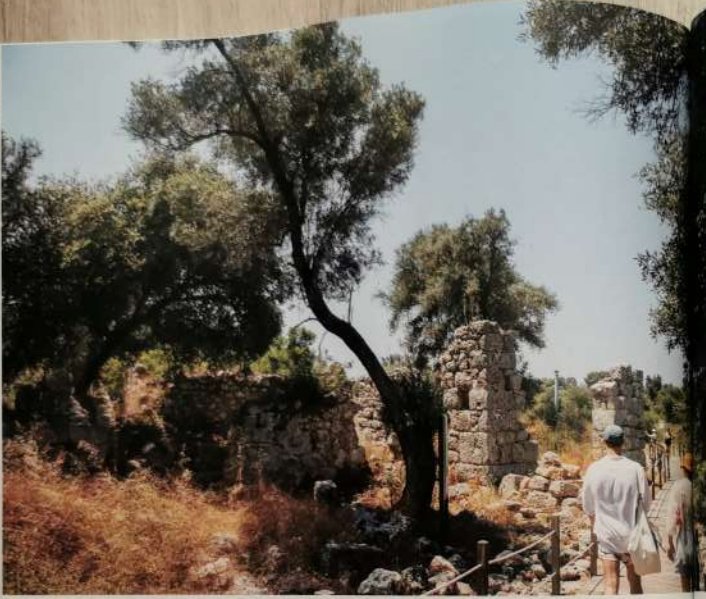
ANTİK KİMYA

▲ Her Kraliyet Kleopatra
ile Roma Generali Marcus
Antony'nun aşk hikâyesi,
efsaneye göre Sedir
Adası'na kadar uzanıyor.

▲ Sedir Adası, doğal
güzelliğiyle yanında
Kedresi antik kentinde ara-
ştırmalara ve tiyatrolara
Ortaçağ'da sahnelenene
en uygun yerdir.

KIZILIRMAZ KAYI ADASI

▲ Sedir Adası'ndan görülen bazı yapılar. Arka plan, Sedir Adası'ndan görülen bazı yapılar. Arka plan, Sedir Adası'ndan görülen bazı yapılar. Arka plan, Sedir Adası'ndan görülen bazı yapılar.

bulmak için çalışan Kedreli Araştırma Projesi ekibinden edindiğimiz güncel bilgilere göre, bu kutsal alan Anadolu'da sayısı az olan Dor tapınaklarının nadide örneklerinden birini barındırıyor. Kedreli'de MÖ 2'nci ve 1'inci yüzyıllarda tanrı Apollon kültünün egmen olduğu ele geçen yazılardan biliniyor. Adada kentin baş tanrısı Apollon'a adanmış düşümlen en uygun alan da burası. Apollon kültünün varlığını belirleyen Omurlandırma Yarıtı ile rahibe adanan adak heykeline ait yanı sıra da tapınak terasında bulunmuş. Tapınak, kendini için özel olarak inşa edilmiş bir teras üzerine yerleştirilmiş. Dışta bu çevre duvarıyla çevrilen Apollon Kutsal Alanı'ndaki ilgi çekici mimari umurlardan biri de kalıp şeklindeki dev taşlar. Bunlar, Dor tapınağına ait sütunların köşe payandaları şeklinde. Sütunlar arasındaki geçiş yumuşatmak için yontulmuş bu kocaman taş bloklar, Kleopatra ve Romalı sevgilisinin efsanevi aşklarının mektubu sanki... Şaka değil, yöre halkının ve ziyaretçilerin

hayal güçlerini kullanarak buraya "efsane aşkların adası" demesinin nedenlerinden biri de bu taş köşeler. Helenistik Dönem'de yapılmış tapınak, eğer bir gün hayal edildiği gibi ayağa kaldırılıp görsel gücü artırlırsa Assos'taki Dor tapınağı kadar ilgi göreceği düşünülebilir.

Sokaklarında ve çeperlerinde dolayış Kedreli'yi keşfetmek adadaki zamana değerlendirmenin en iyi yolu elbette. Kentteki ticari etkinliklerin merkezi olan agorayı, yani antik pazar yerini gördükten sonra, MS 5'inci ve 6'ncı yüzyıllara tarihlendirilen Büyük Bazilika'nın yanı sıra kilise ve sapalet kalıntıları, çok sayıda sarnıç ve antik liman kalıntıları sizi bekleyecek. Kentin nekropolü ise adanın doğusundaki anakara üzerinde yer alıyor. Mezarlık alanında ve deniz kıyısında bazı yapı kalıntılarının görülebilmesi, yerleşimin kısmen anakaraya kadar yayılmış olabileceğini düşündürüyor.

2023 yılında kaybettiğimiz Prof. Adnan Diler, Kedreli nekropolünde çarpıcı bulgulara ulaştık-

Sedir Adası, çevresindeki minik adarıkların ve ana karadaki bazı antik yapı topluluklarının merkezi.

larını söylüyordu bir röportajında. Prof. Diler, "Bulgularımız, buranın bir Anadolu kenti olduğunu gösteriyor. Biz bunu, daha çok anakaradaki mezarlık alanında ele geçen buluntularda gördük. Ölü gömme gelenekleri ve mezarlık biçimleri hiç kaybolmamış. Bunlar, çağlar boyu Anadolu'da devam eden gelenekler. Buradaki mezarlar, platform şeklinde birer ale mezarlığı. Yani büyük duvarları olan, içlerine en az beş-altı kişinin gömüldüğü, hem ölümlerin yakıldığı hem normal gömülerin bulunduğu mezarlar. Bunlar, Leleg mezarlarına benziyor. Lelegler de tipik Ka-

riyalı gibi Anadolu halklarındandır. Bu nedenle Kedreli özgün bir Anadolu kenti" diyor. Batı ve Güneybatı Anadolu'da karşı karşıya gelerek antikçağa ait birçok yapıyı saptayan İngiliz arkeolog ve yazar George Bean de Eski Çağ'da Menderes'in Ötesi kitabında Prof. Diler'i destekleyen görüşleri ileri sürüyor. Bean, kitabında sedir ağacından türeyen Kedreli isminin eski Yunanca gibi görünse de şehrin kökeninin Kariyalılara dayandığını belirtiyor.

2017 yılında Kedreli kazılarını başlatan Prof. Dr. Adnan Diler'in üzerelli çalışmaları, antik kentin kültürel ve doğal varlıklarının tespiti, belgelenmesi ve korunması açısından bir dönüm noktası oluşturuyor. 2024'ten bu yana Kedreli'de Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Dr. Sevilay Zeynep Yıldız başkanlığında, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile işbirliğiyle kazı, çevre düzenleme, koruma ve konservasyon çalışmaları yürütülüyor.

Sur çalışmalarının yanı sıra komşu Orta Adası'nda bulunan Valfutane Ayazma ve Tören Yolu Kompleksi ile Sedir Adası'nın güneydoğusunda ki gözetleme kulesi için hazırlanan restorasyon projesini dikkatle izlediklerini belirten Marmaris Ticaret Odası Başkanı S. Mutlu Ayhan, heyecanını şu sözlerle dile getiriyor: "Kedreli antik kentine emek vermiş bilim insanlarının dediği gibi Sedir Adası, sadece plaj algısından uzaklaşarak kültürel ve doğal miras alanı olarak da bilinmeli. Korunarak sürdürülebilir tarih ve kültür adası olarak da algılanmalı."

ADA DOĞASI

Kedreli'nin ruhuna inmeyi चाहतığımız ada gezinirken rastladığımız bir güreli, yan yolların yuvalarından çıktığı zamanlarda olduğumuzu söyleyip "kaybolmuş korkmayın" diyor. Başta biraz ürperti de yöre halkının "sanı yılan" dediği canlının altında bakarsanız bir kertenkele türü olduğunu öğrenebilirsiniz. Adada en sık görülen sürüngenlerden biri olan obuklu kertenkelemin (Pseudopus apodus) veya Ophiuraeus apodus) boyu 1.5 metreye kadar ulaşabiliyor. Bu zararsız türün göz kapakları ve kulakları yok. Ayrıca yılanlar gibi içi içe geçmiş halkalar şeklinde kavrılmıyorlar. ●●●

▲ Kedreli'de 2024'ten bu yana Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından kazı, çevre düzenleme, koruma ve konservasyon çalışmaları yürütülüyor. Tepeye alındı 2024 yılında yürütülen kazı çalışmalarından bir görüntü.